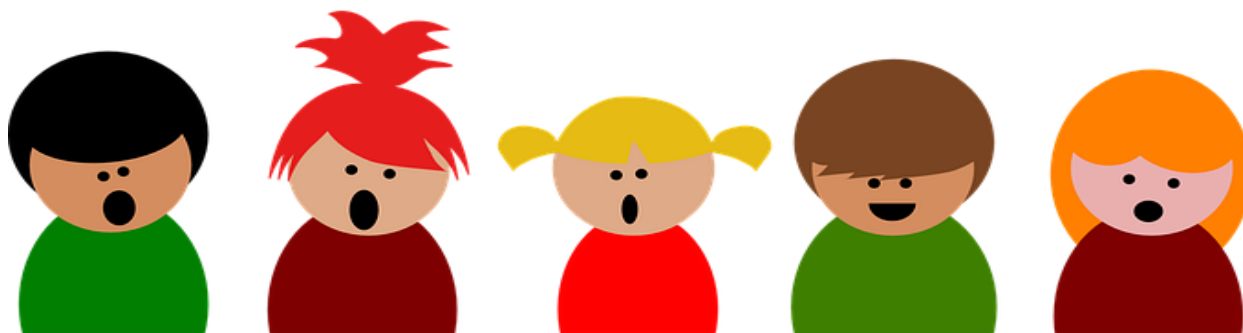

PROGRAM PROFILAKTYKI LOGOPEDYCZNEJ dla dzieci w wieku przedszkolnym

„GADAJKI”

Rok szkolny 2022/2023

Autor: mgr Dorota Złotoś
Logopeda spec. neurologopeda

Tychy, 03.08.2022

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.
2. Założenia programu.
3. Warunki realizacji programu.
4. Cele programu.
5. Etapy realizacji programu.
6. Metodyka postępowania logopedycznego.
7. Warunki wdrażania programu
8. Ewaluacja.
9. Materiały pomocnicze do realizacji programu profilaktyki logopedycznej
  10. Spodziewane rezultaty programu
  11. Propozycje zabaw i ćwiczeń logopedycznych
  12. Zasady profilaktyki logopedycznej dla rodziców
  13. Zakończenie
  14. Bibliografia.
15. Załączniki. Ankiety. Testy badań logopedycznych

1. Wstęp

Mowa nie jest odrębnym bytem, spełnia niezwykle ważną funkcję w życiu każdego człowieka – jest naszym narzędziem do komunikacji, do nawiązywania relacji społecznych, zapewnia nam podstawowe potrzeby (za jej pomocą informujemy otoczenie o naszych potrzebach, marzeniach, pragnieniach). To dzięki mowie, mogliśmy rozwinąć cywilizację, naukę, technikę. Mowa jest cechą występującą tylko w gatunku ludzkim. Zwierzęta komunikują się ze sobą na różne sposoby, są to jednak sposoby niewerbalne i nie rozwinięte na poziomie mowy ludzkiej.

Ośrodki mowy zlokalizowane są w lewej półkuli mózgu, która w dobie techniki i wysokich technologii jest mniej stymulowana niż półkula prawa. Dlatego dzieci, które dużo czasu spędzają przed ekranami potrzebują jak największej stymulacji i ćwiczeń rozwijających lewą półkulę. Jak wiadomo ruch, rozwój dużej motoryki bezpośrednio przekłada się na rozwój motoryki małej oraz precyzyjnych ruchów artykulatorów, potrzebnych do poprawnej wymowy i rozwoju mowy.

Mowa jest niezwykle złożoną czynnością. Jest sprawnością, której trzeba uczyć się tak samo, jak wszystkich innych sprawności. Proces ten możliwy jest dzięki sukcesywnemu dojrzewaniu różnych narządów mowy. Mówienia uczymy się od momentu narodzin – już pierwszym krzykiem i płaczem zaczynamy budować relacje z otoczeniem. Dzięki skoordynowanej pracy języka, warg, gardła, podniebienia, krtani i płuc oraz prawidłowemu słyszeniu dziecko nabiera wprawy w rozwoju mówienia. Później doskonalą swój język.

Prawidłowe kształtowanie się i rozwój mowy dziecka stanowią podstawę kształtowania się i rozwoju jego osobowości. Dzięki rozumieniu mowy dziecko poznaje otaczający go świat, natomiast dzięki umiejętności mówienia jest w stanie wyrazić swoje myśli, uczucia oraz pragnienia.

Rozwój mowy wpływa także na prawidłowy proces myślenia, bowiem oba te zjawiska ściśle łączą się ze sobą. Myślenie małego dziecka ma charakter konkretno – obrazkowy. Dzięki zwiększeniu słownictwa rozwija się myślenie abstrakcyjne. Rozwój społeczny jest bezpośrednio uzależniony od rozwoju mowy. Częste kontakty werbalne dziecka z otoczeniem przyspieszają ten rozwój, doskonaląc mowę, bogacąc słownictwo, ucząc prawidłowego stosowania zasad gramatycznych, właściwego posługiwania się melodią, akcentem oraz rytmem mowy. Wszelkie zaniedbania środowiskowe, brak wzorców do naśladowania lub istnienie nieprawidłowych wzorców mowy skutkują opóźnionym rozwojem mowy lub pojawieniem się różnych wad wymowy u dzieci.

Prawidłowy rozwój mowy, poprawne myślenie oraz rozwój społeczny świadczą o dojrzałości dziecka do podjęcia nauki szkolnej. Wiek przedszkolny jest zatem niezwykle ważnym okresem w kształtowaniu się i rozwijaniu mowy dziecka, a nauczyciele odgrywają w nim nieodzowną rolę. To oni znaczną część pobytu przedszkolaków w placówce spędzają z dziećmi w sali. Dzięki temu nauczyciele

mogą aktywnie włączać się w proces terapeutyczny oraz prowadzić profilaktykę logopedyczną już od najmłodszych grup.

Dzieci różnią się pod względem opanowania umiejętności mówienia. Są takie, u których tempo rozwoju mowy jest szybkie i takie, u innych jest ono wolniejsze. Jedne z łatwością bogacą swój słownik, inne zaś znają zaledwie kilka wyrazów. Różnice te mogą dotyczyć wszystkich wskaźników mowy, m. in. wymowy, zasobu słownictwa, rozumienia mowy, gramatycznej struktury wypowiedzi lub tylko niektórych z nich.

Rozwój mowy zależy od wielu czynników, takich jak: psychofizyczny rozwój dziecka, wpływ środowiska, w którym wychowuje się dziecko oraz postawy rodziców, czyli ich podejścia do wady wymowy dziecka.

Według Leona Kaczmarka rozwój mowy dziecka dzieli się na cztery okresy: - okres melodii – trwa od urodzenia do 1 roku życia - okres wyrazu – przypada między 1 a 2 rokiem życia - okres zdania – trwa od 2 do 3 roku życia - okres swoistej mowy dziecięcej – przypada między 3 a 7 rokiem życia.

Jest to też najlepszy moment aby wspomóc rozwój mowy dziecka, a także eliminować ewentualne wady wymowy typowe dla tego wieku rozwojowego. Prawidłowo przeprowadzone ćwiczenia profilaktyczne i terapeutyczne, wspomagają rozwój mowy dzieci w wieku przedszkolnym a także sprzyjają wzmocnieniu pewności siebie dzieci, które może być zachwiane przez np. wady wymowy, które powodują, że dziecko jest niezrozumiałe dla otoczenia. To z kolei może powodować narastanie frustracji u dziecka oraz powstanie tzw. Zachowań trudnych.

Aby tego uniknąć należy dać szansę dziecku na prawidłowy rozwój mowy i komunikacji. W myśl powyższego, ćwiczenia stymulujące rozwój mowy należy rozpocząć możliwie jak najwcześniej. Wzór zachowań językowych, który dziecko przyswoi sobie poprzez jego naśladowanie, jest niezbędny, ponieważ języka podstawowego dziecko nie uczy się przyswajając jego elementy, a słucha, rozumie i buduje teksty w określonej sytuacji społecznej i emocjonalnej. Bardzo ważną zasadą proponowanej przez nas stymulacji języka jest mówienie o rzeczach i zjawiskach, które dziecko aktualnie widzi, czuje, przeżywa lub, w których uczestniczy.

Wierzę, że systematyczne korzystanie z niniejszego programu lub wybranych jego elementów w pracy z przedszkolakami zapobiegnie, choć w niewielkim procencie wzrostowi wspomnianej, ogromnej liczby dzieci z zaburzeniami mowy.

Program opracowany został w oparciu o „Podstawę programową wychowania przedszkolnego” Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26.02.2002.

2. Założenia programu

Wyniki przeprowadzanych cyklicznie przesiewowych badań logopedycznych oraz własne obserwacje zachowań komunikacyjnych wśród dzieci w wieku przedszkolnym pokazują, że coraz więcej dzieci ma nieprawidłowy rozwój mowy i komunikacji. Wśród przedszkolaków obserwuje się najczęściej opóźniony rozwój mowy, występowanie różnych wad wymowy, obniżony poziom słuchu fonematycznego, posługiwanie się błędnymi konstrukcjami gramatycznymi i stylistycznymi, brak

umiejętności tworzenia dłuższych wypowiedzi oraz trudności w zrozumieniu przeczytanych lub usłyszanych tekstów.

Przyrost dzieci potrzebujących pomocy w zakresie rozwoju mowy oraz świadomość, jak ważna jest stymulacja prawidłowego rozwoju mowy, zwłaszcza w grupach maluchów, kiedy neuroplastyczność mózgu dzieci jest największa, skłonił mnie do opracowania tego programu.

Wprowadzenie dodatkowych ćwiczeń i zajęć poprzez zabawy rozbudzi aktywność słowną dzieci, pozytywnie wpływając na ich rozwój mowy.

Różnorodne zabawy grupowe mające na celu doskonalenie umiejętności językowych dzieci z prawidłowym rozwojem mowy będą pełnić funkcję profilaktyczną, ale także pomogą dzieciom z trudnościami w wymowie.

3. Warunki realizacji programu

Program przeznaczony jest dla wszystkich grup wiekowych w przedszkolu od 3 do 6 roku życia. Realizowany będzie od października 2022 roku do czerwca 2023 roku w Przedszkolu nr 10 z Oddziałami Integracyjnymi w Tychach.

Program realizowany będzie w formie grupowych 15 – 20 minutowych zajęć logopedycznych raz w tygodniu na holu (na zmianę grupy starsze/ grupy młodsze), prowadzonych przez logopedę w formie zabaw logorytmicznych połączonych z ćwiczeniami aparatu mowy i oddechowymi oraz systematycznych 10 – 15 minutowych ćwiczeń logopedycznych prowadzonych przez nauczycieli – raz w tygodniu.

Istotnym elementem programu jest zaangażowanie rodziców, podniesienie ich świadomości oraz popularyzowanie wiedzy z zakresu profilaktyki logopedycznej, rozwoju mowy dziecka oraz najczęściej występujących zaburzeń mowy.

W związku z tym w trakcie realizacji programu logopeda opracuje broszury informacyjne, w których opisane będą wyżej wymienione treści. Propozycje ćwiczeń logopedycznych dla rodziców w postaci ćwiczeń logopedycznych usprawniających aparat mowy oraz ćwiczeń oddechowych będą umieszczane na internetowej stronie przedszkola w zakładce „Zabawy logopedyczne” – raz w miesiącu.

Dodatkowo chętni rodzice będą mogli skorzystać z indywidualnych konsultacji logopedycznych dotyczących rozwoju mowy i komunikacji swojego dziecka, w ramach konsultacji logopedycznych na terenie Przedszkola.

Potwierdzeniem realizacji programu będą wpisy w dzienniku specjalistycznym zajęć logopedycznych oraz w dziennikach zajęć poszczególnych grup przedszkolnych wraz z podpisem prowadzącego zajęcia.

4. Cele programu

Cele główne programu:

- ✓ profilaktyka logopedyczna dzieci od 3 do 6 roku życia ;
- ✓ wspomaganie i stymulowanie prawidłowego rozwoju mowy przedszkolaków;

- ✓ wczesne wykrycie nieprawidłowości w mowie dzieci oraz świadome korygowanie wszelkich zaburzeń mowy;
- ✓ rozszerzenie świadomości logopedycznej wśród rodziców i nauczycieli;
- ✓ ścisła współpraca z rodzicami oraz nauczycielami bezpośrednio uczestniczącymi w programie.
- ✓ stymulowanie prawidłowego rozwoju językowego dzieci.
- ✓ budzenie zaciekawienia mową własną, innych dzieci i dorosłych.
- ✓ rozbudzanie myślenia i działalności poznawczej.
- ✓ stopniowe przygotowanie do pracy nad własną wymową.

Cele szczegółowe programu:

- usprawnianie motoryki narządów mowy: warg, języka, żuchwy i podniebienia miękkiego;
- usprawnianie aparatu oddechowego: uaktywnienie przepony, pogłębienie oddechu, wydłużenie fazy wydechowej, różnicowanie wdechu i wydechu;
  - usprawnianie aparatu fonacyjnego;
- wyrabianie właściwego sposobu gryzienia, żucia i połykania pokarmów;
- wykształcenie i utrwalenie prawidłowego (dojrzałego) sposobu połykania śliny;
- usprawnianie kinestezji artykulacyjnej;
- doskonalenie percepcji słuchowej, słuchowej pamięci słownej;
  - rozwijanie słuchu fonematycznego;
  - rozwijanie poczucia rytmu;
- usprawnianie motoryki dużej i małej;
- usprawnianie koncentracji uwagi, wspólnego pola uwagi;
- poszerzanie słownictwa biernego oraz czynnego;
- wywołanie oraz utrwalenie brakujących lub zdeformowanych głosek, zgodnie z metodyką ćwiczeń logopedycznych poszczególnych głosek;
- doskonalenie umiejętności językowych poprzez podtrzymywanie spontanicznej aktywności słownej, ćwiczenia słownikowe, rozwijanie mowy opowieściowej, wdrażanie poprawnej fleksji oraz składni;
- kształtowanie i rozwijanie umiejętności nazywania oraz opisywania emocji własnych oraz innych;
  - kształtowanie umiejętności słuchania oraz współdziałania w grupie.

Proponowane formy pracy z dziećmi:

- ✓ Ćwiczenia oddechowe,
- ✓ Ćwiczenia słuchu fonematycznego.
- ✓ Ćwiczenia fonacyjne.
- ✓ Ćwiczenia artykulacyjne.
- ✓ Słuchanie czytanych utworów literatury dziecięcej z podkreśleniem elementów dźwiękonaśladowczych, rytmizowanych.
- ✓ Działania werbalne budowane na bazie działania twórczego: manipulacyjnego, konstrukcyjnego, plastycznego, tematycznego.
- ✓ Nagrywanie się na magnetofon, odsłuchiwanie wypowiedzi.
- ✓ Nauka wierszowanych wyliczanek i rymowanek.
- ✓ Opowiadanie i opisywanie.
- ✓ Recytowanie wierszy i prozy.

- ✓ Zabawy i gry dramowe i teatralne.
- ✓ Uważne słuchanie wypowiedzi innych.
- ✓ Czytanie głośne sylab, wyrazów, zdań i tekstów.
- ✓ Porządkowanie, klasyfikowanie, liczenie.
- ✓ Ćwiczenia autokontroli słuchowej
- ✓ Ćwiczenia logorytmiczne.
- ✓ Ćwiczenia relaksacyjne.

5. Etapy realizacji programu

Program profilaktyki logopedycznej dla dzieci w wieku przedszkolnym „GADAJKI” będzie realizowany w czterech etapach.

I Etap. Przeprowadzenie przesiewowych badań logopedycznych przedszkolaków w oparciu o „Test do badań przesiewowych mowy dla dzieci w wieku przedszkolnym” Iwony Michałak -Widery i Katarzyny Węsierskiej odbędzie się we wrześniu 2022 roku. Dzieci z opóźnionym rozwojem mowy oraz wadami wymowy zostaną dodatkowo przebadane dodatkowo „Całościowym badaniem logopedycznym z materiałem obrazkowym” autorstwa Danuty Emiluty – Rozya oraz własnym arkuszem badań.

Badanie będzie obejmowało m. in. ocenę rozwoju mowy oraz komunikacji, zasób słownictwa czynnego, poziom rozumienia wypowiedzi słownych, budowę oraz sprawność aparatu artykulacyjnego, poziom funkcji oromotorycznych, sprawność aparatu oddechowego oraz poziom słuchu fonematycznego.

Po opracowaniu Kart badania mowy rodzice przedszkolaków zostaną zapoznani z ich wynikami. Dzieci z zaburzeniami mowy zostaną objęte pomocą logopedyczną w ramach grupowej terapii logopedycznej, a ich rodzice zostaną poproszeni o wyrażenie zgody na terapię logopedyczną oraz zostaną zaproszeni na indywidualne konsultacje. Natomiast wszystkie dzieci, również te nie zakwalifikowane do terapii logopedycznej objęte zostaną programem profilaktyki logopedycznej „GADAJKI”

II Etap. Aby program mógł być w pełni realizowany, niezbędne jest zaangażowanie rodziców w systematyczne ćwiczenia swoich dzieci. Dodatkowo przekazywane im będą systematycznie ćwiczenia na stronie internetowej przedszkola oraz broszury z zakresu profilaktyki logopedycznej. Dodatkowo w szatni zostanie zorganizowany kącik logopedyczny, gdzie również będą wywieszane propozycje ćwiczeń logopedycznych usprawniających aparat mowy, funkcję oddychania oraz prawidłowe pobieranie pokarmu. Rodzice będą również informowani o szkodliwym wpływie wysokich technologii na rozwój mowy dzieci oraz o warunkach poprawiających rozwój mowy dzieci w wieku przedszkolnym.

III Etap. W trakcie tego etapu będzie realizowany cykl grupowych zajęć, w ramach którego prowadzone będą ćwiczenia stymulujące rozwój mowy oraz komunikacji, a także ćwiczenia wspomagające artykulację oraz rozwijające poszczególne funkcje związane z mówieniem.

Logopeda będzie prowadził zajęcia 2 razy w miesiącu w każdej grupie (na hollu), natomiast nauczycielki poszczególnych grup będą wykonywały zalecane ćwiczenia logopedyczne 1 raz w tygodniu.

Równocześnie prowadzona będzie także indywidualna terapia logopedyczna dzieci objętych pomocą psychologiczno – pedagogiczną.

IV Etap. Końcowym elementem programu będzie dokonanie ewaluacji. Opierać się ona będzie na obserwacji dzieci, kontrolnym badaniu logopedycznym dzieci w czerwcu 2023 roku, u których zdiagnozowano nieprawidłowy rozwój mowy oraz na analizie anonimowych ankiet wypełnionych przez rodziców po zakończeniu programu. Rodzice wypowiedzą się na temat zasadniczości prowadzenia profilaktyki logopedycznej w przedszkolu.

6. Metodyka postępowania logopedycznego

Metodyka pracy logopedycznej jest stała, jednak może być modyfikowana przez terapeutę na różnym etapie ćwiczeń. Najważniejsze, aby proponowane zabawy i ćwiczenia były dostosowane do potrzeb oraz możliwości rozwojowych dzieci.

Jedne z opisanych poniżej metod znajdują zastosowanie w terapii indywidualnej, a inne w terapii grupowej. Realizując program profilaktyki logopedycznej dla dzieci w wieku przedszkolnym „GADAJKI” zamierzam wykorzystać metody logopedyczne, pedagogiczne oraz psychologiczne.

Metody logopedyczne:

- 1) Ćwiczenia ortofoniczne, do których należą:
  - ćwiczenia oddechowe;
  - ćwiczenia fonacyjne;
  - ćwiczenia usprawniające narządy mowy;
  - ćwiczenia logorytmiczne;
  - ćwiczenia kształtujące słuch fonematyczny oraz autokontrolę słuchową;
- 2) Ćwiczenia artykulacyjne;
- 3) Pokazanie oraz wyjaśnienie ułożenia narządów mowy przy konkretnych głoskach;
- 4) Uczulanie miejsc artykulacji;
- 5) Ćwiczenia kinestezji artykulacyjnej;
- 6) Kontrola przy pomocy dotyku oraz czucia skórnej dłoni;
- 7) Kontrola wzrokowa ćwiczeń przed lustrem;
- 8) Mechaniczne układanie narządów artykulacyjnych przy pomocy szpatułki;
- 9) Wykorzystanie przekształceń artykulacyjnych;
- 10) Gesty umowne;
- 11) Wykorzystanie przekrojów rentgenograficznych głosek oraz labiogramów.

Metody pedagogiczne:

W trakcie programu będę stosować elementy m. in.:

- 1) Metody pedagogiki zabawy;
- 2) elementy Metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne;
- 3) Metody Integracji Bilateralnej;
- 4) metody logorytmiczne
- 5) elementy SI

Spośród metod psychologicznych wykorzystam techniki relaksacyjne oraz wizualizacje. Zajęcia prowadzone w ramach programu będą odbywały się w formie zabawy, w serdecznej oraz przyjaznej atmosferze.

Pozwoli to wyzwolić w dzieciach zaufanie, poczucie bezpieczeństwa oraz będzie sprzyjać aktywnemu uczestnictwu w zajęciach.

Podczas zajęć będą stosowane następujące zasady:

- 1) Zasada wczesnego rozpoczynania terapii – należy możliwie jak najszybciej rozpocząć terapię, dzięki temu skraca się jej czas oraz zwiększa efektywność;
- 2) Zasada indywidualizacji – nakłania do indywidualnego podejścia do każdego dziecka, nawet jeśli pracuje ono w grupie. Należy wziąć pod uwagę cechy osobowościowe dziecka, jego poziom intelektualny, wiek oraz wydolność i dostosować do niego czas trwania zajęć;
- 3) Zasada polisensoryczności działań – zaleca, by w pracy logopedycznej wykorzystywać doznania płynące z jak największej liczby zmysłów. W związku z tym zabawy i ćwiczenia należy urozmaicać różnymi środkami i pomocami dydaktycznymi;
- 4) Zasada aktywnego i świadomego udziału – dziecko powinno czuć potrzebę ćwiczeń i rozumieć konieczność udziału w zajęciach. Zasada ta pomaga zainteresować dziecko ćwiczeniami oraz zmotywować je do pracy w celu uzyskania pozytywnych efektów poprzez stosowanie różnorodnych pochwał i nagród;
- 5) Zasada systematyczności – wymaga, by każda rozpoczęta praca była konsekwentnie doprowadzana do końca, zgodnie z określoną kolejnością działań. Pamiętać jednak należy o pewnej elastyczności w swoich działaniach mając na uwadze cel, do którego dążymy;
- 6) Zasada stopniowania trudności – terapię należy zacząć od ćwiczeń najłatwiejszych dla dziecka i stopniowo przechodzić do coraz trudniejszych, mniej znanych i nowych;
- 7) Zasada utrwalania – zakłada konieczność powtarzania zdobytych umiejętności, aż do wytworzenia nawyku;
- 8) Zasada kształtowania prawidłowych postaw emocjonalno – osobowościowych – nakazuje wzmacniać w dziecku poczucie własnej wartości oraz likwidować lęk przed mówieniem;
- 9) Zasada współpracy z najbliższym otoczeniem – uprawnia rodziców dziecka do otrzymywania rzetelnych informacji dotyczących rodzaju i przyczyn zdiagnozowanych zaburzeń, programu i sposobu terapii oraz przewidywanych efektów.

7. Warunki wdrożenia programu:

Realizacja programu wymaga:

1. Dokonania obiektywnej diagnozy pedagogicznej dzieci poprzez pogłębiony zakres obserwacji różnorodnych elementów dotyczących: rozwoju mowy, stronności ciała, ogólnej kondycji fizycznej dziecka, sprawności manualnej, myślenia, osiągnięcia równowagi psychicznej.
2. Odpowiedniej wiedzy i umiejętności nauczycieli, znajomości poruszanych w programie zagadnień oraz systematycznego doskonalenia się i doskonalenia warsztatu pracy.

3. Wykorzystania różnorodnych środków dydaktycznych wspomagających proces rozwoju językowego dziecka, np. ilustracje, historyjki obrazkowe, obrazki sytuacyjne, książki, gry edukacyjne, instrumenty perkusyjne, płytoteka oraz inne.

4. Nawiązania współpracy z rodzicami.

8. Ewaluacja

Ewaluacja jest procesem gromadzenia informacji dotyczących jakości i efektywności podejmowanych działań. Pozwala na formułowanie wniosków, daje podstawę do planowania dalszej pracy i określa kierunki rozwoju. Ewaluacja programu jest niezbędna w celu zbadania efektów podejmowanych działań. Badaniu efektów pracy nad eliminowaniem problemów logopedycznych w moim przedszkolu posłuży głównie obserwacja dziecka pod kątem rozwoju mowy. Będzie to obserwacja zarówno spontaniczna jak i zamierzona a jej wyniki odnotowywane będą w kartach obserwacji dziecka.

Ewaluacja opierać się będzie na:

- systematycznej i bezpośredniej obserwacji dzieci;
- kontrolnym badaniu logopedycznym dzieci, u których zdiagnozowano nieprawidłowy rozwój mowy (czerwiec 2023 rok);
- anonimowych ankietach wypełnionych przez rodziców po zakończeniu programu (Załącznik nr 1);
- systematycznych rozmowach z nauczycielami realizującymi program.

9. Materiały pomocnicze do realizacji programu profilaktyki logopedycznej:

Charakterystyka rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym.

Okres swoistej mowy dziecięcej (od 3-7 roku życia). Dziecko 3-letnie potrafi porozumieć się z otoczeniem, mowa jego jest już w pewnym stopniu ukształtowana. Nie znaczy to jednak, że jest pozbawiona błędów i że jej rozwój nie odbywa się w dalszym ciągu. Dziecko zaczyna odróżniać dźwięki s, z, c, dz od ich miękkich odpowiedników. Mowa dziecka daleka jest od doskonałości. Wyrazy są poskracane, głoski poprzedzane, grupy spółgłoskowe - uproszczone. Występują zlepkki wyrazów i nowotwory językowe.

Dziecko 3-letnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski, tak ustne, jak i nosowe: a, o, e, u, i, y, ą, ę, chociaż w mowie jego mogą występować odstępstwa, np. zamiana samogłosek: a = o, e = a, i=y. Jest to związane z niewykształconą sprawnością narządów artykulacyjnych. Powinny występować również spółgłoski twarde i zmiękczone: m, mi, b, bi, p, pi, f, fi, w, wi, ś, ć, ź, dź, ń, k, g, ki, gi, ch, t, d, n, l, li, j, ł. W wieku tym pojawiają się głoski: s, z, c, dz, a nawet sz, ż, cz, dż. Ogólnie biorąc, mowę dziecka 3-letniego cechuje zmiękczenie głosek s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, które często są wymawiane jako ś, ź, ć, dź, r może być wymawiane jak j lub l, zamiast f występuje ch i odwrotnie.

Wymowa dziecka 4-letniego różni się pod względem dźwiękowym. Utrwalają się takie głoski jak: s, z, c, dz. Dziecko nie powinno już wymawiać ich jak: ś, ź, ć, dź,

Pojawia się głoska r. i głoski sz, ż, cz, dż, choć dziecko jeszcze zamienia je na s, z, c, dz lub ś, ź, ć, dź.

Mowa dziecka 5-letniego jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski sz, ż, cz, dż, które pojawiały się w czwartym roku życia, zaczynają się ustalać. Dziecko potrafi je poprawnie powtórzyć. Głoska r powinna być wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie.

Mowa dzieci 6 - letnich powinna już być opanowana pod względem dźwiękowym.

U zdrowego dziecka mowa wykształca się do 5 roku życia!!

Rozwój mowy nie u wszystkich dzieci przebiega jednakowo: u jednych szybciej, i te dzieci zaczynają mówić wcześniej, u innych zaś wolniej, co przejawia się późniejszymi początkami mowy i wolniejszym przyswajaniem sobie wymowy pewnych głosek. Różna może być kolejność pojawiania się poszczególnych głosek w trakcie rozwoju mowy. Stopień rozwoju mowy w danym momencie zależy od różnych czynników. Do najważniejszych należą psychofizyczny rozwój dziecka oraz wpływ środowiska i odpowiednia symulacja.

Najczęściej spotykane wady wymowy u dzieci w wieku przedszkolnym :

- SEPLENIENIE MIĘDZYŻĘBOWE Podczas realizacji głosek: s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dż lub ś, ź, ć, dź język jest wsuwany między zęby.
- SEPLENIENIE BOCZNE Podczas realizacji głosek: s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dż lub ś, ź, ć, dź język jest ułożony niesymetrycznie i strumień powietrza uchodzi prawą bądź lewą stroną.
- SEPLENIENIE PROSTE Dotyczy głosek: s, z, c, dz lub sz, rz, cz, dż lub ś, ź, ć, dź, mogą one być zastępowane np. szkoła=skoła lub szkoła; czapka=capka lub ćapka.
- KAPPACYZM I GAMMACYZM Głoski k oraz g zastępowane są odpowiednio przez głoski t oraz d, np. kot=tot.
- MOWA BEZDŹWIĘCZNA Zamiana p=b; t=d; f= w; s=z np. dom=tom, woda=foda, koza=kosa, kura=góra.
- RERANIE Nieprawidłowa realizacja głoski r.
- NOSOWANIE Nosowe brzmienie głosek ustnych (wrażenie kataru, zatkanego nosa).

10. Spodziewane rezultaty

Profilaktyka logopedyczna to nie tylko upowszechnianie wiedzy o zaburzeniach mowy, ale to przede wszystkim szereg działań mających na celu zapobieganie tym zaburzeniom. Przygotowany program profilaktyki logopedycznej dla dzieci w wieku przedszkolnym „GADAJKI” ma na celu doskonalenie umiejętności językowych dzieci z prawidłowym rozwojem mowy, a także pomóc przedszkolakom z trudnościami w wymowie.

Każde dziecko jest inne, pracuje w indywidualnym tempie, więc spodziewane efekty mogą być na różnym poziomie. Efektywność ćwiczeń będzie uzależniona od cierpliwości, wytrwałości i zaangażowania zarówno ze strony dziecka, logopedy, nauczycieli, jak i domu rodzinnego.

Proponowany program ma w efekcie doprowadzić do:

U dziecka:

- wykształcenia postawy komunikacyjnej;
- aktywnego udziału w proponowanych zabawach i ćwiczeniach;

- usprawnienia aparatu artykulacyjnego, fonacyjnego oraz oddechowego;
- usprawnienia funkcji oromotorycznych;
- usprawnienia prawidłowych wzorców artykulacyjnych;
- rozwinięcia zasobu słownictwa czynnego oraz umiejętności budowania wypowiedzi;
- zwiększenia poziomu rozumienia mowy;
  - usprawnienia funkcji mających wpływ na rozwój mowy (koncentracji, pamięci, percepcji słuchowej, wzrokowej oraz ruchowej);

U rodzica:

- akceptacji swojego dziecka;
- zwiększenia wiedzy z zakresu profilaktyki logopedycznej;
- poznania przyczyn określonych zaburzeń mowy i wad wymowy oraz możliwości ich korygowania;
  - świadomego oraz aktywnego uczestnictwa w rozwoju mowy swojego dziecka;
  - współpracy z logopedą i nauczycielami, a także innymi specjalistami, jeśli zajdzie taka konieczność.

U nauczyciela:

- prowadzenia systematycznej obserwacji dzieci w swoich grupach oraz trafnego diagnozowania poziomu ich rozwoju;
  - zwiększenia wiedzy z zakresu prawidłowego rozwoju mowy i komunikacji dzieci;
- prowadzenia działań profilaktycznych, nastawionych na usprawnianie funkcji mowy;
- stymulowania i wspierania rozwoju mowy swoich wychowanków;
  - współpracy z logopedą.

11. Propozycje zabaw i ćwiczeń logopedycznych dla terapeuty i nauczycieli

Dbając o prawidłowy rozwój mowy i komunikacji u dzieci, przedstawiam propozycje różnorodnych zabaw i ćwiczeń logopedycznych, które mogą być wykonywane samodzielnie lub w połączeniu.

Podczas ich realizacji należy zwrócić uwagę, aby były wykonywane precyzyjnie. Dzieci powinny starać się dokładnie powtórzyć prezentowane ćwiczenia, dlatego nauczyciel prowadzący zajęcia oraz logopeda muszą pokazywać je powoli, wielokrotnie powtarzać oraz cały czas kontrolować poprawność ich wykonywania.

Propozycje ćwiczeń:

Ćwiczenia oddechowe.

Czynnością ważną dla poprawnego mówienia, a także dla prawidłowego rozwoju aparatu artykulacyjnego jest oddychanie. Inaczej oddychamy podczas spoczynku, inaczej w trakcie mówienia. Dlatego należy zwrócić, w jaki sposób dziecko oddycha w różnych sytuacjach.

Celem ćwiczeń oddechowych jest przede wszystkim nauczenie dzieci prawidłowego toru oddechowego, różnicowania fazy wydechowej i wdechowej, wydłużenie fazy wydechowej, zwiększenie pojemności płuc oraz uaktywnienie przepony.

Ćwiczenia oddechowe powinno się wykonywać systematycznie, raz lub dwa razy w ciągu dnia po około 5 minut, a więc przy rozmaitych formach aktywności.

W każdym ćwiczeniu ruchowym przestrzegamy zgodności faz ruchu z fazami oddechowymi: - przy uniesieniu ramion w górę - wdech nosem - przy opuszczeniu - wydech ustami - przy wyproście tułowia - wdech nosem - przy skłonie - wydech ustami.

Przykłady ćwiczeń:

1. Ćwiczenia mobilizujące wyłącznie aparat oddechowy:

- swobodny wdech nosem i wydech ustami;
- krótki, szybki wdech nosem, natomiast wydech długi i powolny;
- wężowanie butelek po perfumach, szamponie, olejku;
- wężowanie kwiatków (prawdziwych lub papierowych) – wężujemy wciągając powietrze nosem, zatrzymujemy wdech i wypuszczamy powietrze ustami;
  - dmuchanie na swoje ręce, aby poczuć swój oddech;
- dmuchanie na kolorowy wiatraczek i obserwowanie z jaką prędkością porusza się, gdy dmuchamy mocno, a z jaką – gdy lekko;
- dmuchanie na kolorowe piórka;
- dmuchanie na piłeczki od ping – ponga;
- dmuchanie na watki;
- dmuchanie na papierowe łódki;
- dmuchanie na frędzle z papieru (brzeg kartki pocięty nożyczkami w paski);
- dmuchanie na zawieszony na nitce różny przedmiot;
  - dmuchanie przez słomkę na wodę w kubku;
- dmuchanie przez słomkę na umieszczone w pojemniku kaszę, ryż;
  - dmuchanie na zupę na talerzu (chłodzenie jej);
  - zdmuchiwanie kawałków papieru lub wybranych kształtów (wyciętych przez dekoracyjny dziurkacz) z dłoni, z gładkiej i chropowatej powierzchni;
    - rozdmuchiwanie na wszystkie strony rozsypanego na stole ryżu – powstaną wówczas ciekawe wzory;
  - puszczenie baniek mydlanych;
  - nadmuchiwanie balonów;
  - dmuchanie przez dmuchawkę, aby piłeczka z zestawu unosiła się;
  - przenoszenie kawałków bibułki lub wybranych kształtów papierowych przy pomocy słomek – robiąc wdech musimy przyssać bibułkę, a wydychając powietrze musimy delikatnie dmuchnąć;

2. Oddychanie brzuszno – przeponowe:

- huśtanie swojej ulubionej zabawki (misia, kotka, lalki) na brzuchu – leżymy na plecach na dość twardym podłożu, na brzuchu kładziemy zabawkę (ostatecznie może być dłoń dziecka). W czasie wdechu zabawka unosi się, przy wydechu opada. Zarówno wdech, jak i wydech muszą być powolne i równomierne;

3. Ćwiczenia oddechowe z jednoczesnym wypowiedaniem pojedynczych głosek:

- wydłużone wymawianie samogłosek [a, o, e, u, i, y], początkowo pojedynczo, potem parami;
- wymawianie samogłosek lub głosek szczelinowych bezdźwięcznych [f, h, ś, s] ze zmianą natężenia głosu;
- naśladowanie węża strażackiego – długie wymawianie głoski [ś];
- naśladowanie węża lub gęsi – długie wymawianie głoski [s];

4. Ćwiczenia oddechowe połączone z ruchami ciała, ćwiczeniami gimnastycznymi:

- dzieci stoją w niewielkim rozkroku, ręce są wzdłuż ciała, podczas wdechu następuje odwrócenie ramion (dłonie do przodu), a podczas wydechu – nawrócenie ramion (dłonie do tyłu);
- dzieci stoją w niewielkim rozkroku, ręce kładą na biodra, w czasie wdechu łokcie odchylają się ku tyłowi, a podczas wydechu – przesuwiają się do przodu;

- unoszenie ramion do góry podczas wdechu oraz opuszczanie ich podczas wydechu;
- unoszenie ramion do góry podczas wdechu, a podczas głośnego wydychania zgięcie kolan oraz luźne pochylenie się do przodu;
- zabawa Harmonijka – dzieci stoją w niewielkim rozkroku z rękoma na biodrach. Wykonują skłon w bok, głęboko wciągają powietrze do płuc, drugą stronę tułowia rozciągają. Następnie wyprostowują się, wyciskając powietrze z harmonijki. Potem wykonują skłon w drugą stronę, znowu rozciągają harmonijkę i wyprostowują się, wydychając powietrze;
- inna wersja zabawy Harmonijka – dzieci siedzą ze skrzyżowanymi nogami, ręce kładą na karku, wykonują skłon w bok, drugą stronę tułowia rozciągają jak harmonijkę i wykonują głęboki wdech. Następnie wyprostowują się i wydychają powietrze. Potem wykonują to samo na drugą stronę;
- dzieci siedzą ze skrzyżowanymi nogami, ręce kładą na karku. Głowę odchylają daleko do tyłu, jednocześnie wykonują wdech. Następnie pochylają górną część ciała do przodu i wydychają powietrze z płuc;

Ćwiczenia fonacyjne

Fonacja oznacza zdolność do wydawania głosu oraz posługiwania się nim. Celem ćwiczeń fonacyjnych (głosowych) jest wykształcenie u dzieci odpowiedniej wysokości oraz umiejętności właściwego stosowania natężenia głosu w trakcie mówienia. Podczas ćwiczeń trzeba pamiętać, aby nie przeciążać więzadeł głosowych. Należy unikać napięcia mięśni krtani i gardła.

1. Ćwiczenia wstępne:

- zabawa Wiosna i misie – dzieci (misie) siedzą skulone na podłodze i mocno śpią. Dziecko (wiosna) podchodzi do każdego i dotyka palcem jego ramienia. Wówczas misie budzą się ze snu, przeciągają się i cicho mruczą (przedłużona wymowa głoski [m]), przesuwając palcami po wargach i skrzydełkach nosa, wyczuwając ich drgania. Po chwili wiosna odchodzi, a misie znowu zapadają w głęboki sen;

2. Ćwiczenia w wymawianiu samogłosek:

- wydłużona wymowa samogłosek [a, o, e, u, i, y];
- zabawa Śpij laleczko – dzieci kołyszą laleczki, śpiewając im: aaa. Nauczyciel mówi, że laleczka nie chce spać, wówczas dzieci naśladują płacz lalki: uuu. Nauczyciel podpowiada, że laleczki trzeba dalej usypiać, więc dzieci śpiewają im: aaa. Nauczyciel stwierdza jednak, że lale dalej płaczą, uuu – zawodzą dzieci.

Prowadzący zajęcia zapowiada, że przyszedł pajacyk, który dziwi się, że lalki płaczą: ooo. Dzieci – lalki na chwilę milkną, po chwili znów płaczą: uuu, dzieci je kołyszą: aaa. Nauczyciel mówi, że płacz usłyszał koziołek, który przyszedł i śpiewa im swoją kołysankę: eee, ale lale dalej płaczą: uuu, dzieci śpiewają im: aaa.

Nauczyciel zapowiada, że w odwiedziny do lalek przyszła myszka, która stara się je uciszyć: iii. Lalki płaczą w dalszym ciągu: uuu, dzieci śpiewają kołysankę: aaa. Ostatnim gościem laleczek jest małpka, która bardzo martwi się, dlaczego lale płaczą: yyy. Lalki płaczą jeszcze chwilę: uuu, dzieci kołyszą je: aaa i w końcu lalki zasypiają.

Zabawę tę można przeprowadzić również z podziałem na role;

- krótkie wymawianie samogłosek;
- głośne i ciche wymawianie samogłosek;

- wolne i szybkie wymawianie samogłosek;

3. Łączenie wymowy samogłosek ze spółgłoskami:

- wymawianie sylab złożonych z danej spółgłoski i samogłoski (samogłoska występuje w nagłosie, śródgłosie i wygłosie) – np. [ma, ama, am], [po, opo, op];

Ćwiczenia usprawniające narządy mowy

Niezbędnym warunkiem prawidłowej artykulacji głosek jest sprawne funkcjonowanie aparatu artykulacyjnego. Dzięki gimnastyce warg, języka, żuchwy i podniebienia można usunąć liczne zaburzenia mowy, o ile u ich podłoża nie leżą uszkodzenia organiczne

1. Ćwiczenia żuchwy – należą do najprostszych, ich celem jest usprawnienie pracy żuchwy: • ziewanie, zabawa Leniuszek – nauczyciel opowiada historyjkę o chłopcu, który nic nie chciał robić, tylko przez cały czas ziewał. Dzieci obrazują to, opuszczając powoli żuchwę i powoli unoszą ją ku górze. W czasie opuszczania żuchwy język leży nieruchomo na dnie jamy ustnej, wargi nie wykonują żadnych dodatkowych ruchów; • przesuwanie opuszczonej żuchwy na boki; • wysuwanie żuchwy do przodu i cofanie jej do pozycji wyjściowej;

2. Ćwiczenia warg – mają na celu usprawnienie warg, wzmocnienie mięśnia okrężnego warg oraz mięśni policzków: • szerokie otwieranie ust (jak przy wymowie samogłoski [a]); • szeroki uśmiech z zębami (jak przy wymowie samogłoski [i]); • szeroki uśmiech bez pokazywania zębów; • dzióbek – ściągnięcie warg do siebie (jak przy wymowie samogłoski [u]); • ryjek – wysunięcie warg do przodu tak, aby były widoczne zęby – górne zęby nachodzą na dolne; • naprzemienny uśmiech bez zębów i dzióbek; • naprzemienny uśmiech z zębami i ryjek; 15 • wymawianie samogłosek [a, o, e, u, i, y] przed lusterkiem; • zakładanie górnej wargi na dolną i odwrotnie; • parskanie; • cmokanie; • nadymanie policzków i powolne wypuszczanie powietrza;

3. Ćwiczenia języka – ich celem jest usprawnianie języka oraz poprawa precyzji jego ruchów: • unoszenie czubka języka do wałka dziąsłowego z jednoczesnym zatrzymaniem go; • odklejanie czubkiem języka chrupka, andruta, ryżu preparowanego przyczepionego do wałka dziąsłowego; • dzięcioł – uderzanie czubkiem języka o wałek dziąsłowy przy otwartej buzi; • winda – unoszenie czubka języka do wałka dziąsłowego oraz opuszczanie go na dół; • liczenie górnych i dolnych zębów czubkiem języka; • czyszczenie czubkiem języka górnych i dolnych zębów od ich wewnętrznej strony; • kłaskanie; • wypychanie policzków językiem; • wymawianie głosek [t] i [d] realizowanych dziąsłowo (czubek języka przy wałku dziąsłowym); • wymawianie sylab [la, al] z wydłużoną fonacją głoski [l]; • koci grzbiet – uniesienie środka języka z jednoczesnym przytrzymaniem czubka języka przy wewnętrznej stronie dolnych zębów;

4. Ćwiczenia podniebienia miękkiego – mają na celu usprawnienie velum: • ziewanie; • chrapanie; • nabieranie powietrza nosem i wydychanie go przez szeroko otwarte usta; • oddychanie przez usta przy zaciśniętych nozdrzach; • oddychanie wyłącznie przez nos; • energiczne wymawianie par sylab: uk – ku, ok – ko, uku – ugu, oko – ogo; • płukanie gardła; • kasłanie przy wysuniętym na zewnątrz jamy ustnej języku;

- zabawa fabularyzowana – *Chory krasnoludek: Krasnalek był chory i leżał w łóżeczku i przyszedł pan doktor - Jak się masz krasnalku? Krasnalek kaprysi, ziewa,*

nie chce jeść, nie chce pić. Chyba się przeziębił. Głośno ziewa z szeroko otwartą buzią: aaaaaaaaa. Nic nie chce jeść i bardzo chudnie: wciąganie policzków. Kaszle z wysuniętym na zewnątrz językiem. Chętnie ssie smoczka: Naśladowanie odruchu ssania. Bardzo marudzi: mmmmmm. Wzywamy pogotowie, które jedzie: eo, eo, au, au, ay, ay, iu, iu, yu, yu. Pan doktor zaleca: - płukanie gardła (gulgotanie), - połykanie pastylek (naśladowanie połykania), -ogłądanie gardła w lusterku (podczas wymawiana samogłosek: a, o, e, u, i, y). Krasnalek zmęczony zabiegami ziewa (szeroko otwarte usta) i zasypia. Chrapie (na wdechu) i chrapie (na wydechu). Budzi się. Będzie brał inhalację: - zaciska na zmianę prawą i lewą dziurkę nosa i oddycha wolną dziurką; - wdycha powietrze nosem, a wydycha ustami. Krasnalek czuje się już lepiej – sprawdza, czy gardło go jeszcze boli. Trzyma ręką gardło i wymawia sylaby (przy szeroko otwartych ustach): - ga, go, ge, gu, gy, - ka, ko, ke, ku, ky, - aka, oko, eke, uku, yky, - aga, ogo, ege, ugu, ygy, - ak, ok, ek, uk, yk. Zdrowy krasnoludek ma apetyt. Zamyka usta i żuje coś smacznego (naśladowanie żucia). Po posiłku krasnal dostał czkawki: ap-ap, op-op, ep-ep, up-up, yp-yp, ip-ip.

Każde ćwiczenie powtarzamy tak długo, dopóki nie zostanie prawidłowo wykonane. Aby osiągnąć sukces ćwiczymy około 5- 7 minut dziennie, a jeżeli to możliwe nawet kilka razy dziennie. Długie ćwiczenia, ale nie systematyczne nie dają oczekiwanego sukcesu.

Ćwiczenia prawidłowego połykania

Początkowo dziecko połyka w sposób niemowlęcy, który jest normą do 3 roku życia. Ten typ połykania charakteryzuje się: płaskim ułożeniem języka w jamie ustnej, który wykonuje jedynie ruchy poziome (przód – tył), udziałem warg, które są napięte oraz brakiem napięcia żwaczy. Po wyrośnięciu zębów mlecznych połykanie niemowlęce przechodzi w połykanie dojrzałe. Wymaga ono: większej sprawności języka, bowiem przednia część języka jest spionizowana i dotyka sklepienia jamy ustnej, swobodnie przymkniętych zębów, na które nie napiera język, braku napięcia warg, które nie biorą udziału w połykaniu i które można swobodnie rozchylić oraz napięcia żwaczy. Istotne jest, aby umiejętność dojrzałego połykania opanowana była jeszcze przed wymianą przednich zębów mlecznych na stałe, bowiem niewłaściwe ułożenie języka przyczynia się do powstania wad zgryzu oraz wad wymowy (głównie seplenienia międzyzębowego).

Kształcenie ruchów całego ciała wpływa pośrednio na usprawnianie narządów mowy.

1. Ćwiczenia techniki ruchu: • chodzenie w rytm wierszyka, np. *Juliana Tuwima Idzie Grześ: Idzie Grześ przez wieś, worek piasku niesie, a przez dziurkę, piasek ciurkiem sypie się za Grzesiem. Dziecko naśladuje dźwiganie ciężkiego worka. Początkowo idzie wolno, pochylone, bowiem worek jest ciężki. Potem powoli wyprostowuje się i idzie szybko – worek jest lekki, bo piasek wysypał się.*

• zabawa Walka z piłkami – nauczyciel toczy do dziecka kolejno kilka piłek, które przedszkolak od razu odtacza z powrotem. Czasami toczymy nawet po kilka piłek naraz. Dziecko musi wykazać się refleksem i zręcznością, aby je odesłać nauczycielowi;

- zabawa Żołnierski marsz – dziecko maszeruje jak żołnierz podczas parady. Przedszkolak jest wyprostowany, ręce ma przyciśnięte do tułowia. Na zmianę unosi mocno wyprężone i wysunięte ku przodowi stopy, po czym stawia je na podłodze;

- chód na palcach;

- chodzenie na prostych nogach;

- bieganie w różnym tempie;

- podskoki na jednej nodze;

- ruchy rąk podczas zaciśniętych dłoni – podnoszenie rąk do przodu, przesuwanie ich na bok oraz opuszczanie;

1. Ćwiczenia metryczne (przy akompaniamencie muzycznym lub zastępczym):

- marsz w umiarkowanym tempie – kroki można łączyć po 2, 3, 4. Pierwszy krok z każdej grupy musi być podkreślony silniejszym stąpnieniem (jest to akcent rytmiczny);
- Zabawa z piłką – dzieci siedzą w kole, jedno trzyma piłkę. Przedszkolaki wsłuchują się w muzykę w takcie dwu-, trzy-, czteromiarowym na zmiany. Na raz dzieci kolejno podają sobie piłkę;

- zabawa Piłka wędrowniczka – dzieci stoją w dwóch rzędach w pewnych odstępach. Słuchają muzyki. Rzucanie piłką powinno wypaść na mocną część taktu (jest tu akcent naturalny), natomiast w czasie pozostałych piłkę należy przetrzymać;

3. Łączenie tekstu z elementami ruchowymi i rytmicznymi:

- zabawa Na łące – dzieci – podzielone na trzy grupy: świerszcze, żaby, pszczoły – stoją w luźnej gromadzie. Każda grupa wywoływana jest do poruszania się innym akompaniamentem. Na dany sygnał, np. klaśnięcie, świerszcze biegają i wydają głos – cyk, cyk, pozostałe dzieci kucają. Potem zmienia się sygnał, np. uderzenie w bębenek – to znak dla żab, które skaczą i wołają – kum, kum, rech, rech. Trzeci sygnał, np. gra na trąbce, wywołuje pszczoły, które latają i bzyczą – bzzz, bzzz. Kolejność poszczególnych sygnałów czy zmiana melodii wywołujących poszczególne grupki dzieci jest różna, co zmusza do uważnego słuchania i szybkiego reagowania;

- zabawa przy piosence Dorotka: Ta Dorotka, ta maluśka, ta maluśka. Tworzymy koło i przesuwamy się w prawo Tańcowała dokoluśka, dokoluśka. lub w lewo. Tańcowała ranną rosą, ranną rosą. I tupała nóżką bosą, nóżką bosą. Zatrzymujemy się i rytmicznie tupiemy. Tańcowała i w południe i w południe. Kiedy słonko grało cudnie, grało cudnie.

- zabawa przy wierszyku Siała baba mak: I – Siała baba mak, II – nie wiedziała, jak. III – A dziad wiedział, IV – Nie powiedział, V – A to było tak. Przebieg zabawy: Dzieci stoją w kole. I: 1 krok – lewa noga, 2 – prawa, 3 – lewa i lekkie przygięcie obu kolan (kierunek chodzenia w prawo). II: 3 kroki do przodu – jak wyżej. III i IV: bieg wokół własnej osi – 8 kroczków. V: 3 kroki do tyłu – jak w II – powrót na miejsce po wersecie

Ćwiczenia usprawniając słuch fonematyczny

W procesie komunikowania się istotną rolę odgrywa zarówno przekazywanie informacji, jak i jej odbiór. Oprócz słuchu fizycznego i muzycznego, percepcja mowy odbywa się dzięki słuchu fonematycznemu. Określa on zdolność do różnicowania prawidłowo i nieprawidłowo brzmiących dźwięków.

1. *Rozpoznawanie dźwięków otoczenia:*

- rozpoznawanie dźwięków domowych: odgłosu darcia papieru, stukania klockami, szumu wody, brzęku mytych naczyń, urządzeń domowych itp;
- rozpoznawanie odgłosów zjawisk atmosferycznych: szumu wiatru, dźwięku deszczu, gradu, burzy itp;
- rozpoznawanie dźwięków spotkanych na ulicy: odgłosy różnych pojazdów itp;
- wskazanie źródła dźwięku (dziecko ma zamknięte oczy);
- chodzenie za głosem (przy zasłoniętych oczach) oraz rozpoznawanie kolegów i koleżanek po głosie (przedszkolak po usłyszeniu głosu wybranego dziecka wypowiada jego imię i idzie w jego kierunku);

2. Rozpoznawanie dźwięków zwierząt:

- naśladowanie odgłosów zwierząt;
- wskazywanie odpowiedniego zwierzęcia po usłyszeniu jego odgłosu;
- różnicowanie odgłosów zwierząt;
- podawanie odpowiedniej kolejności usłyszanych odgłosów zwierząt;

3. Rozpoznawanie barwy dźwięków różnych instrumentów muzycznych:

- po wcześniejszym zapoznaniu się z instrumentami, prezentujemy dziecku jeden dźwięk (przedszkolak ma zasłonięte oczy lub jest odwrócone do nauczyciela plecami), a ono ma wskazać lub nazwać odpowiedni instrument;
- różnicowanie dźwięków instrumentów;
- podanie odpowiedniej kolejności usłyszanych instrumentów;

4. Ćwiczenia w różnicowaniu głosek opozycyjnych:

- różnicowanie samogłosek – początkowo ćwiczenia te mają charakter słuchowo – gestowy, co oznacza, że dzieci klaszczą w ręce, lub podnoszą rękę, kiedy usłyszą ćwiczoną samogłoskę, nie reagują natomiast, gdy usłyszą inny dźwięk;
- zabawa Pan Pytalski – *nauczyciel opowiada dzieciom, że był sobie kiedyś pan Pytalski, który przyjaźnił się z 6 samogłoskami: A, O, E U, I, Y. Pewnego razu spotkał głoskę A, która zaprosiła go w niedzielę na herbatkę. Pan Pytalski bardzo się ucieszył i obiecał przyjść. Ale kiedy nadeszła niedziela, pan Pytalski był w niemałym kłopotcie, bo zapomniał, która głoska zaprosiła go do siebie. Wymieniał wszystkie imiona, ale nie mógł sobie przypomnieć. Przyszedł do dzieci i prosił, by mu pomogły. Pan Pytalski wymieniał ich imiona, a dzieci klaskały, gdy wymówił imię głoski, do której miał udać się z wizytą. Po opowiedzeniu tej historyjki, nauczyciel proponuje dzieciom, by pomogły Panu Pytalskiemu i wówczas przedszkolaki klaszcząc, gdy usłyszą głoskę A. Innym razem nauczyciel opowiada dzieciom, że Pan Pytalski został zaproszony przez głoskę E do wesołego miasteczka, przez O do cyrku, przez U na plażę, przez Y w kosmos. Za każdym razem chodzi o to, by dzieci słuchowo różnicowały ćwiczoną głoskę i poprawnie manifestowały to gestem;*

- różnicowanie spółgłosek o różnym miejscu artykulacji, np. [ś – s], [l – j] oraz o różnym sposobie artykulacji, np. [b – p], [ś – ź], [ś – ć] – nauczyciel początkowo kilkakrotnie powtarza jedną głoskę, potem drugą, np. szszszśśśśśś, a dzieci klaszcząc, gdy usłyszą głoskę [ś]. Następnie nauczyciel wypowiada głoski, regularnie zmieniając ich występowanie, np. sz ś sz ś sz ś, a dzieci reagują jak poprzednio. Na końcu nauczyciel wymawia głoski w różnej kolejności: sz sz ś sz ś ś ś sz, a dzieci reagują jak poprzednio. Do tej zabawy można wykorzystać także sylaby z ćwiczonymi głoskami;

5. Ćwiczenia analizy i syntezy słuchowej:

- wyodrębnianie wyrazów w zdaniu – do tej zabawy wykorzystuje się zdania proste, początkowo składające się z dwóch wyrazów, potem trzech, np. Kasia je. Pan stoi. Mama gotuje obiad. Tata jedzie rowerem;

6. Rola relaksacji w profilaktyce logopedycznej

Mięśnie, które współtworzą i definiują głos należą do najdelikatniejszych w ludzkim ciele. Jako, że są one zintegrowane z całą muskulaturą odbijają się na nich napięcia obecne praktycznie w każdej części układu mięśniowego – szczególnie w okolicy karku, szyi, ramion, twarzy i szczęki. Każde dziecko narażone jest na powstawanie napięć, które mogą mieć podłoże emocjonalne lub psychologiczne. Już sama perspektywa przemawiania do innych ludzi może być dla niego stresująca. Możemy złagodzić stres poprzez uzyskanie fizycznej swobody ruchu. Musimy pomóc dzieciom by odnalazły w sobie dobre zaplecze mięśniowe do tworzenia głosu poprzez ćwiczenia relaksacyjne. Najlepszą pozycją relaksacyjną jest pozycja półleżąca lub leżąca. Kiedy dziecko spoczywa w pozycji horyzontalnej siła ciężkości ma na nie mniejsze oddziaływanie, więc wszystko co robi w tej pozycji wymaga mniejszego wysiłku. Bardzo ważnym elementem relaksacji jest odpowiednio dobrana, najlepiej spokojna muzyka oraz tekst relaksacyjny. Relaksację stosujemy przed podjęciem ćwiczeń w celu rozładowania ewentualnego napięcia nerwowego bądź polepszenia samopoczucia.

Oto przykład relaksacji:

TEKST RELAKSACYJNY O MISIU

Wszystkie dzieci będą teraz się bawiły w małego, nieporadnego misia Puchatka. Miś żyje w dużym ciemnym lesie. Przez całą wiosnę, lato i jesień miś ciężko pracował, musiał najeść się do syta, musiał także budować sobie poślanie, na którym przez całą zimę będzie spał. Wy na pewno wiecie o tym, że niedźwiedzie w zimie śpią. Wszystkie dzieci będą teraz myślały o tym zmęczonym spracowanym misiu i będą robiły wszystko to, co on robi. Misio układa się do głębokiego zimowego snu i Program zajęć logopedycznych w Przedszkolu Miejskim w Łęknicy 2019/2020 14 kładzie się prościutko na poślaniu. I wy też kładziecie się prościutko na dywanie. Misio leży spokojnie, ma zamknięte oczy, czuje jak odpoczywają jego rączki, nóżki, głowa, buzia i Oczki. Najpierw misio czuje, że jego nóżka (ta od okna) lewa robi się taka ciężka, coraz cięższa, jakby była z drewna czy z żelaza. Misio nie może jej podnieść, nóżka stała się leniwa, ale tak jest jej dobrze, wygodnie, ciepłutko. Ach, jak ciepłutko i przyjemnie. Druga nóżka- prawa zazdrości lewej nóżce. Więc aby jej smutno nie było misio myśli o tej drugiej. Druga nóżka też robi się taka ciężka, coraz cięższa, że nie może jej podnieść, więc się nie rusza, leży spokojnie, jest jej dobrze, ciepłutko. Ach, jak ciepło i przyjemnie. Obie

nóżki misia są teraz spokojne, nie ruszają się, takie są dziwne, ciężkie, jakby to nie były nóżki misia. Nóżkom jest dobrze i ciepłutko. Teraz łapki misia też chcą, żeby im tak przyjemnie było, więc misio myśli o nich. Najpierw rączce od strony okna-lewej. Ona chce odpocząć, bo się bardzo napracowała. Misio położył rączkę wygodnie wzdłuż ciała. Rączka nie rusza się, paluszki leżą swobodnie. Są leniwe, nic im się nie chce robi. Gdy misio myśli o tej rączce to ona staje się taka ciężka jakby była z żelaza, ale rączka jest ciepłutka i jest jej przyjemnie.. Teraz misio myśli o swej drugiej rączce, żeby i jej zrobiło się przyjemnie. Najpierw sprawdza czy rączce jest wygodnie, czy jest ona swobodna, czy paluszki nie ruszają się i nie pracują. Rączka leży swobodnie i gdy misio myśli o niej ona też robi się ciężka, jak z drewna lub z żelaza. I teraz tej drugiej rączce jest dobrze i ciepłutko. Rączki i nóżki leżą dalej spokojnie, nie ruszają się. Misio prawie ich nie czuje. Jest im dobrze, ciepło, odpoczywają. Misiu już o nich nie myśli. Teraz misiu myśli o swojej główce. Główka leży swobodnie, jest jej dobrze. Buzia jest spokojna. Oczka są zamknięte, ale nie trzeba ich zaciska, bo i tak nic nie widzą, jest ciemno. Buźka Samarie otworzyła, ząbki opadły w dół, bo tak jest dobrze, przyjemnie, o niczym się nie myśli. Leżymy spokojnie, cichutko...Słuchamy razem z misiem jak szumi las, jak ptaszki śpiewają... Teraz budzimy się i przeciągamy rozkosznie. O jak dobrze..., misio się wyspał i świetnie się czuje. Teraz spróbujemy czy potrafimy unieść wolniutko w górę jedną nóżkę, potem drugą – w górę i bach na postanie. Teraz to samo próbujemy robi z rączkami: jedna rączkę w górę i bach! na postanie, teraz druga rączkę w górę i bah! na postanie. Misio podnosi się i wstaje. Wy też wstajecie. Usiądźcie jeszcze na chwile i powiedzcie mi, kto naprawdę był misiem, kto naprawdę myślał i robił to samo, co misiu?

12. Zasady profilaktyki logopedycznej dla rodziców

Istnieje dziesięć zasad profilaktyki logopedycznej dla rodzica. Uświadomienie rodzicom konieczności ich przestrzegania stanowi warunek niezbędny do realizacji celów profilaktyki logopedycznej. Wiadomo jest, że należy włączać rodziców do wszelkich działań na rzecz dzieci.

W przypadku prowadzonej profilaktyki również a może i przede wszystkim.

Oto wspomniane zasady:

1. „Włącz się” do świadomej i systematycznej obserwacji dziecka.
2. Analizuj przyrost jego umiejętności językowo – komunikacyjnych, komunikacyjnych wypadku słabego przyrostu skontaktuj się z zaufanym specjalistą – lekarzem pediatrą, logopeda, nauczycielem.
3. Zawsze mów zrozumiale do dziecka – bądź najlepszym przykładem starannej mowy i wymowy – ucz je powtarzać.
4. Często nagradzaj dziecko – uśmiechem, gestem, słowem, ale też wyznaczaj „granice”.
5. Jak najwcześniej osłuchaj dziecko ze słowem czytany – naucz je obcować z książkami i dba o nie.
6. Często żartuj z dzieckiem, ucz je wyliczanek i prostych piosenek.
7. Zapewnij dziecku wiele okazji do ruchu, zabawy i pracy twórczej – stwórz warunki do rysowania i malowania.
8. Dbaj o odpowiednią dietę dziecka – zróżnicowaną, wzbogaconą o witaminy, mikro-i makroelementy.
9. W razie obserwowanych trudności rozwojowych, edukacyjnych dziecka pamiętaj o konsultacji z pedagogiem lub psychologiem.

10. Szanuj indywidualność dziecka i ucz je samodzielności w każdej dziedzinie życia.

Rodzice są najważniejszymi dorosłymi osobami w życiu małego dziecka.. Ich sposób mówienia będzie wpływa na cały proces rozwoju mowy u dziecka. Dlatego powinni świadomie organizować sytuacje służące inicjacji słownej. Nie zawsze jednak rodzice są tego świadomi, dlatego jako nauczyciele i wychowawcy stawiamy sobie za zadanie ich pedagogizację w kwestii profilaktyki logopedycznej poprzez referaty, pogadanki, wymianę spostrzeżeń.

Musimy dostarczyć rodzicom podstawowej wiedzy z zakresu rozwoju mowy dziecka oraz pomagać w świadomym obserwowaniu umiejętności językowych ich dzieci.

Skuteczna profilaktyka logopedyczna ma wzbudzić w rodzicach odpowiedzialności za stan mowy i wymowy własnej oraz dziecka, a z czasem powinna doprowadzić do przejęcia tej odpowiedzialności przez dziecko oraz eliminować fałszywe przekonania rodziców związane z rozwojem mowy dziecka. Założeniem niniejszego programu jest udzielanie rodzicom wsparcia w rozpoznawaniu możliwości rozwojowych swego dziecka, obserwacji jego postępów oraz podjęciu decyzji o potrzebie interwencji specjalistycznej. Rodzic jest niezbędnym ogniwem warunkującym skuteczność działań profilaktycznych.

13. Zakończenie

Program Profilaktyki Logopedycznej „GADAJKI” powstał w związku ze wzrastającymi problemami w zakresie prawidłowego rozwoju mowy oraz własnym doświadczeniem zawodowym. Głównym założeniem programu jest stymulowanie i wspomaganie rozwoju mowy dzieci w wieku przedszkolnym, których mowa nie jest jeszcze w pełni ukształtowana. Jestem przekonana o ważnej roli profilaktyki logopedycznej w skutecznym zapobieganiu zaburzeniom mowy, niwelowaniu wad wymowy i niedoskonałości artykulacyjnych, a także rozwijaniu umiejętności językowych przedszkolaków. Program przewiduje dostosowanie treści, form prowadzonych zajęć terapeutycznych oraz metod dydaktycznych do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych dzieci. Program jest propozycją wielokierunkowej koncepcji oddziaływań profilaktycznych i terapeutycznych na dzieci w wieku przedszkolnym. Istotnym elementem programu jest zaangażowanie w jego realizację zarówno rodziców dziecka, jak i pracujących z nim nauczycieli.

14. Bibliografia

1. Bogdanowicz M. „W co się bawić z dziećmi?”;
2. Chmielewska E. „Zabawy logopedyczne i nie tylko”;
3. Chrzanowska A., Szoplik K. „Zabawy i ćwiczenia logopedyczne – poradnik dla logopedy, nauczycieli i rodziców”;
4. Demel G. „Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola”;
5. Falana – Kozłowska J. „Przez zabawę do mówienia, czytania i pisania, czyli wstępna stymulacja logopedyczna”;
6. Falana – Kozłowska J. „Ćwiczymy percepcję i pamięć słuchową”;
7. Kaczmarek L. „Nasze dziecko uczy się mowy”;

8. Malkiewicz M. „Jarmark logopedyczny. Wybór zabaw wspomagających mowę przedszkolaków”
9. Sachajska E. „Uczymy poprawnej wymowy”;
10. Skorek E. „100 tekstów do ćwiczeń logopedycznych”;
11. Skórek E. „Z logopedą na ty”;
12. Stecko E. „Zaburzenia mowy dzieci – wczesne rozpoznawanie i postępowanie logopedyczne”;
13. Sprawka R., Graban J. „Logopedyczne zabawy grupowe dla dzieci od 4 do 7 lat”;
14. Syczek I. „Logopedia”;
15. Szłapa K. „Cmokaj, dmuchaj, parskaj, chuchaj”.
16. Lichota E.: Terapia wad wymowy Kraków 2005.
17. Bożydar L., Karczmarek J.: Mózg, język, zachowanie. Lublin 1998.
18. Minczakiewicz E.M.: Mowa: rozwój – zaburzenia – terapia. Kraków 1997.
19. Skorek E.M.: Oblicza wad wymowy Warszawa 2001.
20. Grabiń S.: Zaburzenia mowy. Mowa, teoria, praktyka. Lublin 2002.

14. Załączniki. Ankiety. Testy logopedyczne. Propozycje ćwiczeń logopedycznych dla Rodziców.

Załącznik nr 1**Ankieta dla rodziców Ewaluacja programu profilaktyki logopedycznej dla dzieci w wieku przedszkolnym „GADAJKI” rok szkolny 2022/2023**

1. Czy celowe jest prowadzenie w przedszkolu zajęć z profilaktyki logopedycznej?

Tak

Nie

Dlaczego?.....

2. Czy współpracują Państwo z logopedą?

Tak

Nie

Na czym polega ta współpraca?.....

3. Czy częstotliwość zajęć logopedycznych prowadzonych w przedszkolu jest wystarczająca?

Tak

Nie

Jeśli nie, proszę podać propozycje.....

4. Czy dzieci chętnie uczestniczą w zajęciach stymulujących rozwój mowy?

Tak

Nie

Jeśli nie, proszę podać dlaczego?.....

5. Jakie formy pracy/zabawy podobają się dzieciom najbardziej?.....

6. Czy dostrzegają Państwo efekty pracy logopedycznej?

Tak

Nie

Jeśli tak, to proszę wybrać:

- Prawidłowy oddech
- Umiejętność posługiwania się głosem
- Sprawność słuchowa
- Poprawność artykulacyjna
- Rozumienie wypowiedzi
- Poprawa pamięci słuchowej
- Większy zasób słownictwa
- Umiejętność budowania zdań i dłuższych wypowiedzi

7. Czy można zauważyć wpływ realizowanego programu logopedycznego na zachowanie dziecka?

Tak

Nie

Jeśli tak to jaki wpływ?.....

8. Czy należy kontynuować realizację Programu Profilaktyki Logopedycznej w przedszkolu ?

Tak

Nie

Dlaczego?.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety!

Załącznik 2

KARTA BADANIA MOWY

Imię i nazwisko.....

Data urodzenia.....

.Data badania.....

Wiek.....

Budowa i sprawność narządów mowy (język, wargi, wędzidełko podjęzykowe, uzębienie, zgryz, podniebienie).....

Rozumienie wypowiedzi.....

Mowa spontaniczna.....

Powtarzanie (sylab, wyrazów, zdań).....

Tempo mówienia.....

Głos (cichy, głośny, zachrypnięty, nosowy).....

Oddech (krótki, przerywany, prawidłowy).....

Słuch: badanie orientacyjne.....badanie audiometryczne.....

Diagnoza.....

Artykulacja podstawowych głosek:

SAMOGŁOSKI [a]..... [o]..... [e]..... [u]..... [i]..... [y]..... [ą].....[ę].....

SPÓŁGŁOSKI Półotwarte [j].....[ɥ].....

Dwuwargowe

Wargowo-zębowe [p].....[b].....[m]..... [f].....[v].....

Przedniojęzykowo-zębowe

Przedniojęzykowo-dziąsłowe [t].....[d].....[n].....

[l].....[r]..... [s].....[z].....[c].....[dz].....

[š].....[ž].....[č].....[dž].....

Środkowojęzykowe

[ń].....[ś].....[ź].....[ć].....[dź].....

Tylnojęzykowe[k].....[g].....[x].....
 k'].....[g'].....

Załącznik 3

Propozycje ćwiczeń i zabaw logopedycznych dla rodziców

Rozgrzewka – kilka szalonych min na dobry początek:

- wytrzeszczenie oczu i wysunięcie języka na zewnątrz jamy ustnej,
- rozciągnięcie warg palcami,
- pokazanie zmartwienia,
- pokazanie złości,
- otworzenie szeroko i zamknięcie buzi,
- cmokanie i przesyłanie całusków,
- wypowiedanie samogłosek: a, o, u, e, i.

Ćwiczenia usprawniające motorykę języka:

- unoszenie języka w kierunku nosa,
- opuszczanie języka w kierunku brody,
- wysuwanie szerokiego i wąskiego języka z ust,
- kierowanie czubka języka do kątek ust,
- unoszenie języka za górną i dolną wargę,
- dotykanie czubkiem języka górnych i dolnych zębów przy szeroko otwartych ustach (liczenie ząbków),
- oblizywanie językiem górnej i dolnej wargi,
- oblizywanie językiem obydwu warg dookoła (w jedną i drugą stronę),
- wypychanie językiem prawego i lewego policzka przy zamkniętych ustach,
- wypychanie językiem górnej i dolnej wargi,
- dotykanie palcem na zewnątrz policzka dziecka, dziecko szuka językiem miejsca dotyku,
- przytrzymywanie czubka języka na podniebieniu przy otwartych ustach,
- cofanie czubka języka w głąb jamy ustnej, zaczynając od górnych zębów, a kończąc na podniebieniu miękkim,
- przyklejanie całej powierzchni języka do podniebienia,
- kłaskanie środkiem języka,
- przeciskanie języka między zbliżonymi zębami,
- wyraźne wymawianie głosek [a-l], bez poruszania brodą, przy szeroko otwartych ustach,
- wymawianie sylab: la la la..., lo lo lo..., le le le...
- poruszanie jedynie językiem
- nie brodą przy szeroko otwartych ustach.

Ćwiczenia usprawniające wargi:

- uśmiechanie się z pokazywaniem i bez pokazywania zębów,
- rozciąganie ust i wypowiedanie samogłoski „i”,
- ściąganie warg i wypowiedanie samogłoski „u”,
- zasłanianie dolnej wargi górną wargą i odwrotnie,
- nagryzanie dolnymi zębami górnej wargi i odwrotnie,
- trzymanie wargami słomki na czas, wciąganie powietrza nosem, wydychanie przez słomkę,
- wciąganie wargami cukierka zawiązanego na nitce,
- nabieranie i wypuszczanie powietrza z ust,
- wciąganie policzków,
- wypełnianie powietrzem jednej, następnie drugiej strony buzi,
- zrobienie pyszczka rybki, następnie powolne otwieranie i zamykanie ust,
- cmokanie, przesyłanie całusków,
- parskanie wargami

- naśladowanie rżenia konia oraz ruszającego motoru,
- przesuwanie palcami po wargach,
- wydawanie okrzyku Indianina, wymawianie samogłoski „o” i uderzanie dłonią o wargi.

Ćwiczenia żuchwy:

- opuszczanie i unoszenie szczęki dolnej (mięśnie powinny być napięte, ruchy rytmiczne i płynne),
- wysuwanie żuchwy do przodu, zakładanie i poruszanie dolnymi zębami po górnej wardze; cofanie żuchwy, poruszanie górnymi zębami po dolnej wardze i brodzie,
- poruszanie żuchwą w linii pionowej i poziomej przy zamkniętych, a następnie otwartych ustach,
- naśladowanie przeżuwania,
- żucie gumy lub naśladowanie tej czynności (ćwiczenia nie wykonują dzieci z seplenieniem międzyzębowym).

Ćwiczenia podniebienia miękkiego:

- wdychanie i wydychanie powietrza z językiem wysuniętym z szeroko otwartych ust, - chrapanie na wdechu i wydechu,
- kaszel z językiem wysuniętym na zewnątrz jamy ustnej,
- ziewanie z opuszczoną nisko dolną szczęką,
- picie gęstego soku przez słomkę,
- unoszenie pianek wciągając powietrze przez słomkę,
- sortowanie papierowych figur geometrycznych, przenosząc je za pomocą słomki,
- wciąganie powietrza przez słomkę przyłożoną do chusteczki higienicznej,
- unoszenie przyspanej powietrzem chusteczki higienicznej,
- wymawianie sylab: ku – ko, ku – ko, uku – oko, uku – oko, kuku – koko, kuku – koko.

„Chory krasnoludek” – zabawa fabularyzowana

Krasnalek był chory i leżał w łóżeczku i przyszedł pan doktor: - Jak się masz krasnalku? Krasnalek kaprysi, ziewa, nie chce jeść, nie chce pić. Chyba się przeziębił. Ziewa szeroko: aaaaaaaaaaaaa. Nic nie je i bardzo chudnie: wciąganie policzków. Kaszle z wysuniętym na zewnątrz językiem. Chętnie ssie smoczek: naśladowanie odruchu ssania. Bardzo marudzi: mmmmm. Już jedzie pogotowie: eo, eo, au, au, ay, ay, iu, iu, yu, yu. Pan doktor zaleca: płukanie gardła (gulgotanie), - połykanie pastylek (naśladowanie połykania), - oglądanie gardła w lusterku podczas wymawiania samogłosek: a, o ,u ,e ,i ,y. Krasnalek zmęczony zabiegami ziewa (szeroko) i zasypia. Chrapie (na wdechu), chrapie (na wydechu). Budzi się. Będzie brał inhalacje (zaciska na zmianę prawą i lewą dziurkę nosa i oddycha wolną dziurką). Wdycha powietrze nosem i wydycha ustami. Krasnalek czuje się już lepiej – sprawdza czy gardło go jeszcze boli. Trzyma ręką gardło i wymawia sylaby (przy szeroko otwartych ustach): - ga, go, ge, gu, gy, - ka, ko, ke, ku, ky, - oko, eke, uku, aku, - ago, ego, ugu, ogo, - ga, go, ge, gu ,gy. Zdrowy krasnoludek ma apetyt. Zamyka usta i coś przeżuwa (naśladowanie żucia). Po posiłku krasnal dostał czkawki: ap-ap, op-op, up-up, ep-ep, yp-yp, ip-ip.

Ćwiczenia oddechowe: (ćwiczenia oddechowe wykonujemy w krótkich, kilkuminutowych seriach, w przewietrzonym pomieszczeniu)

- wążanie kwiatków, czyli powolne wciąganie powietrza nosem,
- nadmuchiwanie kolorowych baloników,
- dmuchanie na wiatraczki i kolorowe piórka,
- wydmuchiwanie baniek mydlanych,
- dmuchanie do pustej butelki,
- dmuchanie przez słomkę do kubka z wodą, wywoływanie bąbelków,
- przenoszenie za pomocą słomki papierowych lub piankowych elementów,
- dmuchanie na płomień świecy, starając się go nie zgasić,
- wdmuchiwanie piłeczki do bramki,

- ziewanie jak hipopotam,
- chuchanie na ręce i na lusterka,
- w pozycji leżącej
- wdech nosem, bezdech, wydech ustami, bezdech (pluszowa zabawka leżąca na brzuchu unosi się i opada),
- w pozycji stojącej – wdech nosem i uniesienie rąk do góry, wydech ustami i opuszczenie rąk w dół,
- granie na flecie i trąbce, - gwizdanie na gwizdku.

Ćwiczenia na rozruszanie przepony – naśladowanie śmiechu różnych osób: - Jak się śmieje pan? Ho, ho, ho... - Jak się śmieje pani? Ha, ha, ha... - Jak się śmieje dziecko? Hi, hi, hi... - Jak się śmieje dziadek? He, he, he... - Jak się śmiejemy wesoło? 26 - Jak się śmiejemy cicho?

Ćwiczenia fonacyjne (głosowe):

- przeciąganie pojedynczych samogłosek ustnych na jednym wydechu: zawody, kto dłużej wymówi aaaa, oooo, uuuu, iiii, yyy, y,
- ćwiczenia modulacji: wymawianie samogłosek z przerwami (głoska o spada po schodach o o o o o), wymawianie głosek jak najciszej (usypiamy misia: śśśśśśśśś) i jak najgłośniej (ryczy niedźwiedź: uuuuuuuuu),
- mruczenie przez nos mmmmmmm,
- wszelkie zabawy dźwiękonaśladowcze: naśladowanie odgłosów zwierząt, odgłosów przyrody, maszyn i narzędzi, naśladowanie stanów emocjonalnych,
- liczenie na jednym wydechu.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową, słuch fonemowy, koordynację wzrokowo–słuchowo – kinestetyczną i pamięć słuchową: rozpoznawanie i identyfikowanie różnych odgłosów:

- różnicowanie odgłosów z najbliższego otoczenia (darcia papieru, uderzania w stół, w szklankę, tykania zegara),
- rozpoznawanie odgłosów zwierząt i przyrody („Odgłosy przyrody”),
- wskazywanie źródła dźwięku i kierunku, z którego dobiega przy zasłoniętych oczach, - rozpoznawanie barwy dźwięków różnych instrumentów muzycznych, różnicowanie długości dźwięków (beee – brum, muuu – hu hu), różnicowanie dynamiki dźwięków (głośny – cichy), różnicowanie częstotliwości dźwięków (wysoki – niski), słuchowa analiza podanego rytmu i jego ruchowe odtwarzanie (wyklaskiwanie, wystukiwanie ołówkiem lub pałeczką na bębieniu), różnicowanie wypowiedzi słownej pod względem: - intonacji (pytanie, podniecenie, wykrzyknienie), - akcentu (Ala MA kota, ALA ma kota, Ala ma KOTA),
- rytmu (równy, skandowany),
- tempa (szybkie – wolne) - różnicowanie emocji w głosie, - dostrzeganie różnicy w długości słów, zdań (np. pies – lokomotywa), ćwiczenie umiejętności rozumienia poleceń słownych, wydzielanie wyrazów w zdaniach i sylab w wyrazach, powtarzanie usłyszanych ciągów zdaniowych, wyrazowych i sylabowych, nauka pór roku, dni tygodnia, miesiący, tworzenie rymów do podanych wyrazów, opowiadanie treści usłyszanych historyjek i wierszyków, nauka na pamięć wierszyków przekazanych drogą słuchową.